

УДК 069 (072)

БІЛОВУС Леся,доктор історичних наук,
професор кафедри інформаційної та
соціокультурної діяльностіЗахідноукраїнського національного університету
(м. Тернопіль, Україна)l.bilovus@wunu.edu.uaORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4882-4511>

ID: H-2316-2017

МУЗЕЙНА ПРАКТИКА У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

У статті порушується питання ролі музейної практики у збереженні та презентації нематеріальної культурної спадщини. Нематеріальна культурна спадщина є комплексним явищем, що має відношення як до феномену традиційної культури, процесів наслідування і трансляції соціально і культурно значимої інформації, так і до сучасного культурно-політичного дискурсу, що відіграє величезну роль у регулюванні процесів у сфері культури.

Розглянуто форми та методи збереження нематеріальної культурної спадщини крізь призму музеології. Організація «живого музею» не обмежується експонуванням лише матеріальних проявів нематеріальної культурної спадщини, але також активно сприяє роботі з молоддю через майстер-класи та інші форми передачі знань від майстрів-носіїв. Однією із популярних форм музейно-педагогічної роботи, пов'язаної зі збереженням і презентацією нематеріальної культурної спадщини, є діяльність різноманітних гуртків, залучення до музейної діяльності фольклорних колективів, організація фестивалів народної музики і подібних заходів. Важливою тенденцією є також використання театралізації як елемента музейної комунікації. Також у музеях все більше використовуються різні форми історичних реконструкцій, демонстрація ремісничого виробництва, різні свята, що застосовуються як в музеях-будівлях (дитячі та сімейні свята), так і в музеях під відкритим небом й екомузеях, а також використання ігор у музейно-педагогічній діяльності.

Як показує аналіз використання форм та методів, музей володіє більш широкими та ефективними механізмами збереження нематеріальної культурної спадщини.

Ключові слова: музей, музеологія, музейна практика, нематеріальна культурна спадщина.

MUSEUM PRACTICE IN THE PRESERVATION AND PRESENTATION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

The article deals with the role of museum practice in the preservation and presentation of intangible cultural heritage. The intangible cultural heritage is a complex phenomenon that is related to both the phenomenon of traditional culture, the processes of imitation and transmission of socially and culturally significant information, and to the contemporary cultural and political discourse, which plays a huge role in regulating processes in the field of culture.

The forms and methods of preserving the intangible cultural heritage through the prism of museology are considered. The organisation of a «living museum» is not limited to exhibiting only material manifestations of intangible cultural heritage, but also actively promotes work with young people through master classes and other forms of knowledge transfer from master carriers. One of the most popular forms of museum pedagogical work related to the preservation and presentation of intangible cultural heritage is the activity of various clubs, involvement of folk groups in museum activities, organisation of folk music festivals and similar events. Another important trend is the use of theatre as an element of museum communication. Museums are also increasingly using various forms of historical reconstructions, demonstrations of handicraft production, various holidays, which are used both in building museums (children's and family holidays) and in open-air museums and eco-museums, as well as the use of games in museum and pedagogical activities.

As the analysis of the use of forms and methods shows, the museum has broader and more effective mechanisms for preserving intangible cultural heritage.

Keywords: *museum, museology, museum practice, intangible cultural heritage.*

Постановка проблеми. Під впливом стрімких і в ряді випадків односпрямованих змін у сучасній культурі й суспільстві, збройної агресії з метою «денацифікації» України все більш актуальним постає питання про традиції, що мають сутнісний характер для тієї чи іншої локальної культури. У зв'язку з цими явищами проблема збереження і презентації нематеріальної культурної спадщини (далі – НКС) була осмислена як одна з найбільш серйозних і дочасних проблем сучасного музеєзнавства і, ширше, культурології. НКС є комплексним явищем, що має відношення як до феномену традиційної культури, процесів наслідування і трансляції соціально і культурно значимої інформації, так і до сучасного культурно-політичного дискурсу, що відіграє величезну роль у регулюванні процесів у сфері культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливе значення у цьому контексті мають дослідження, присвячені музею не як або не тільки як соціокультурного інституту, а як феномену культури (Ф. Вайдахера [19], Г. Новікова [12], М. Брича [4], П. Вербицької [5]). Значну роль у підготовці ґрунту для введення категорії НКС в теорію музеології відіграла також тривала дискусія, що не закінчилася і сьогодні, пов'язана з функціональним набором музею та інших форм реалізації музейності [2], яка створила передумови для дослідження феномену музейного моделювання дійсності й аналізу музею як інституції різних дискурсів [13]. Вивчення процесів, пов'язаних з презентацією НКС в музеї, і навіть сама постановка цієї проблеми багато в чому зумовлена стрімким розвитком теорії музейної комунікації, теоретичного осмислення музейної педагогіки. Проблема можливості використання НКС у музейній практиці і в цілому ролі музею у процесі збереження і презентації НКС також ставали предметом спеціального вивчення [18]. Незважаючи на цілий ряд робіт, присвячених проблемі НКС і, зокрема, збереженню і презентації її в музеї, слід констатувати, що у вивченні цього феномена ще є чимало недосліджених питань. Тому **метою нашої статті** вбачаємо спробу дослідження ролі музейної практики у збереженні та презентації нематеріальної культурної спадщини.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих проблем у розумінні збереження та презентації НКС у музейній сфері є класифікація відповідних методів і технологій. Можливо, було б доречніше говорити про систему класифікацій, що об'єднує принаймні дві вісі класифікаційних координат. Одна із таких систем, що досить добре розроблена у музейній педагогіці, є «формальна», яка охоплює конкретні форми, спрямовані на збереження та презентацію НКС. Ця класифікація включає всі відомі форми музейно-педагогічної діяльності, що різняться за цілями, методами, аудиторією і т. ін., а також за ступенем включення елементів нематеріальної спадщини.

Важливо відрізнити форми збереження та презентації НКС від аналогічних форм музейно-педагогічної роботи, не спрямованих на її збереження та презентацію. Це у тих випадках, коли музеї зорієнтовані на вивчення та освоєння відвідувачами мови конкретної культури, надаючи пріоритет самій локальній мові, а не просто передачі інформації про неї (як, наприклад, під час екскурсії), або на загальнопедагогічний розвиток певних знань, умінь і навичок.

Важливо відзначити, що у деяких випадках слід розрізняти форми музейної роботи від об'єктів збереження, особливо тоді, коли використовується форма імітує сам процес збереження, як, наприклад, під час реалізації відтворення народного свята в рамках музейного свята. Такий підхід враховує, що процес збереження НКС в музеї передбачає численні операції, які не збігаються зі збереженням та розвитком самої нематеріальної форми в межах сучасної культури.

Як ми зазначали вище, збереження НКС в музеї не можна вважати абсолютно ідентичним збереженню цієї нематеріальності в рамках сучасної культури. Унікальність процесу збереження, що фактично включає створення та відтворення моделі тимчасових форм репрезентації, робить різні форми музейної діяльності подібними за значущістю. Розрізнення цих форм за ступенем включення елементів нематеріальної спадщини стає засадничим, оскільки участь носія традицій у музейних програмах підвищує рівень їх автентичності. Проте абсолютна автентичність у подібних випадках недосяжна і залежить від ряду чинників, зокрема: участь носія традицій, рівень дослідженості конкретної форми, наявність документації, об'єктивні можливості або неможливість ревіталізації тощо.

Прикладом взаємозв'язку між рівнем автентичності та формами музейної діяльності може слугувати діяльність Музею нематеріальної культурної спадщини Одеської області, розташованого в Одеському обласному центрі

української культури. Тут не лише демонструють матеріальні вияви нематеріальної культурної спадщини, але також створено можливість для занурення в живу культуру через майстер-класи та взаємодію з носіями нематеріальної культурної спадщини регіону. Музей включає елементи, що увійшли до місцевого та регіонального переліків НКС, зокрема, південний розпис степової України (Ананьївський та Любашівський райони) та використовуються в різноманітних предметах та регіональній писанці. Також у музеї представлені речі, що співробітники Центру збирали впродовж тривалого часу, це – дідухи, ляльки-мотанки, витинанки, вишивки. Експозиція включає елементи НКС, внесені до регіонального переліку, такі як Осичківський дідок та різдвяний обряд «Мошул». Важливо відзначити, що організація «живого музею» не обмежується експонуванням лише матеріальних проявів НКС, але також активно сприяє роботі з молоддю через майстер-класи та інші форми передачі знань від майстрів-носіїв молодшому поколінню [9].

У даному контексті, подібно до багатьох інших ситуацій, об'єкти НКС, що їх транслюють музеї, володіють певним рівнем автентичності, оскільки робота співробітників базується на наукових дослідженнях. Ці дослідження включають етнографічні експедиції, під час яких збирається інформація про родинно-побутові традиції, фольклор, свята селянського календаря та матеріальну культуру. Після цього матеріал обробляється і систематизується. Форми музейної презентації НКС обумовлені не лише самим репрезентованим явищем, але й конкретною педагогічною та комунікативною метою.

Однією із популярних форм музейно-педагогічної роботи, пов'язаної зі збереженням та презентацією НКС, є «гурток» або «клуб». Ця форма характеризується наявністю групи зацікавлених осіб, які беруть участь у різноманітних діяльностях музею. Гуртки часто виконують завдання, що раніше входили до компетенції навчальних закладів, де здійснювали підготовку за прикладними чи творчими спеціальностями. У деяких випадках ці гуртки

відіграють важливу роль у системі освіти, і їх учасники отримують повноцінну практичну підготовку для подальшої роботи. Наприклад, у Музеї Салар Джанг діє практичний курс з навчання місцевих жителів традиційним мистецтвам. Мета цього курсу полягає у передачі ремесел з сільських районів до міст, де люди можуть мати необхідний час і ресурси для їх вивчення. Програма професійної перепідготовки, організована музеєм для населення, сприяє не лише збереженню традиційних мистецтв і ремесел, але і створює нові можливості для зайнятості.

У національних музеях активно організуються різноманітні гуртки, зокрема пов'язані із пошуковою діяльністю в архівах або польовими дослідженнями. Ці гуртки, як правило, діють під егідою музеїв у загальноосвітніх закладах або закладах вищої освіти. Результатом їх роботи може стати створення «музею школи», який об'єднує елементи музейної роботи, розпочинаючи від опису колекції і закінчуючи організацією виставок.

Музика теж визначається як увиразнювальний засіб, що може служити каталізатором для поглиблення і розширення сприйняття експозиційного простору музею. Існує значне різноманіття способів її використання в музейній практиці, що їх дослідники класифікують на три основні типи: 1) озвучення експозицій; 2) як «звучить експонат» музею; 3) концертні ситуації в музеї. Це може охоплювати як народні твори, так і сучасні музичні жанри, такі як джаз і рок, особливо в галереях, музеях сучасного мистецтва та виставкових залах.

Музика, як одна з процесуальних форм культури, визнається одним з засадничих об'єктів НКС, що вимагає збереження та презентації. Збереження і презентація музичного мистецтва включають у себе створення або залучення до музейної діяльності фольклорних колективів, що виконують народні музичні та фольклорні твори. Організація фестивалів народної музики і подібних заходів також є поширеним способом збереження та презентації музичної культури.

Широко поширеною формою збереження і презентації музичного мистецтва є «концерт в музеї». Примітний у цьому контексті досвід Музею ім. Марії Заньковецької зі своїм тривалим проєктом «Музика М. Заньковецької – циклом концертів, які презентують «Химерне бароко», «Made in Ukraine: Rizol Quartet». У Музеї В. Косенка уже тривалий час існує Музичний лекторій «Класики – нащадкам».

Концерти в музеї та музичні лекторії стають невід'ємною частиною музейної роботи. Проєкти, що поєднують реконструкцію музичних творів та використання автентичних музичних інструментів, сьогодні популярні серед музейних ініціатив. Важливою тенденцією є також використання театралізації як елемента музейної комунікації, що дозволяє переносити пластичну мову на різні мистецькі форми та сприяє адаптації нових засобів до традиційних форм музейної презентації з метою підвищення суспільної ролі мистецтва.

Дослідники виділяють три напрямки, пов'язані з театралізацією в музеї. Перший напрямок включає використання драматургічного підходу при створенні експозицій. Другий напрямок означає впровадження в експозицію виразних елементів театральної дії та інших видів видовищності, таких як звуковий, світловий та шумовий супровід, сенсорні ефекти, ігрові презентації експонатів та реконструкції ритуалів чи історичних подій. Нарешті, третій напрямок передбачає розширення програми функціонування музею за його межами та створення повноцінних музейно-театральних постановок на його території.

У контексті збереження та презентації процесуальних форм культури два напрямки вважаються особливо цікавими. Використання театралізації в експозиціях має тривалу історію й охоплює різноманітні форми, включаючи костюмованих екскурсоводів і цілі театралізовані постановки, такі як бали в музеї та театралізація народних свят, включаючи весільні обряди. Однак важливо враховувати потенційну небезпеку, що може виникнути внаслідок

необережного включення елементів театралізації в музейну комунікацію, зокрема використання костюмованого персоналу, що може неадекватно представляти культури соціальних класів.

Третій напрямок, як вже зазначено, включає постановку самостійних вистав, беручи до уваги два основних аспекти. Перший аспект передбачає, що музей виконує функції театру, навіть якщо постановка не пов'язана безпосередньо з діяльністю музею. Другий аспект визначається тим, що музей, як хранитель культурної пам'яті, стає ключовим історично достовірним джерелом для ревіталізації вистави, відіграючи важливу роль у збереженні та презентації тимчасових форм репрезентації, таких як театр.

Щодо збереження та презентації театральних традицій у музеї, то важливо враховувати небезпеку неправильного використання елементів театралізації, що можуть спричинити стереотипне уявлення про культури різних соціальних класів. Також важливим є розрізнення двох аспектів використання театралізації в музеї: перший – як відділення функцій театру від музею, і другий – як засіб збереження і презентації тимчасових форм репрезентації, зокрема, театральних вистав.

На особливу увагу заслуговують ініціативи, де театральні постановки виступають лише частиною ширшої музейної програми. Надзвичайним прикладом є проєкт «Театр + Музей» у Музеї просто неба, у рамках якого реалізовано цикл значущих вистав, що мають важливе значення для українського театру. Перший етап представив парад вистав, що розпочався п'єсою Івана Франка «Украдене щастя», виконаний талановитими молодими акторами під керівництвом народного артиста Олега Шаварського у старовинній хаті. Ця любовна історія стала відомою як перша частина серії «Квінтесенції» [14].

Екскурсія, що відхиляється від типового формату музейного туру, призначена не лише для передачі обсягу інформації, пов'язаної з історією

українського театру, але також готує відвідувачів до завершальної вистави, що є фінальним акордом проєкту.

Крім театралізації, в музеях все більше використовуються різні форми історичних реконструкцій. Дослідники підкреслюють їх привабливість та емоційний вплив на аудиторію, що триває довший період часу. Реконструкції, хоч і не виключно музейна форма, останнім часом пов'язуються, насамперед, з відтворенням історичних битв. Навіть у таких випадках музей може відігравати важливу роль, як у випадку реконструкції Конотопської битви. Реконструкцію не можна вважати повністю збереженням НКС, але вона є одним із способів взаємодії відвідувача з тимчасовими формами культури, особливо коли традиція була обірвана і не може бути відновлена, а сприйняття підсвідомих повідомлень для людини стає простішим.

Музейне свято розглядаємо як метаформу, що включає різноманітні дрібні форми: лекції, майстер-класи, фестивалі, ярмарки, навчальні семінари, тимчасові виставки і т. ін. Проте ці складові є лише додатковими «під-формами», що не визначають суті музейного свята. Якщо в рамках останнього організуються інші форми, пов'язані з нематеріальною чи матеріальною спадщиною, то можна говорити про злиття свята з іншими формами. Свято важко осмислити в контексті музейного життя, оскільки його розглядаємо як форму музейної роботи, але водночас і як об'єкт збереження та презентації. У випадку організації інших форм святкування, пов'язаних із нематеріальною чи матеріальною спадщиною, можна говорити про змішування свята з іншими формами, такими як музейно-педагогічні заняття або програми.

Дослідники акцентують увагу на декількох аспектах, відзначаючи, що свято представляє собою складне і різнопланове культурне і соціальне явище. З одного боку, воно асоціюється зі сферою дозвілля; з іншого боку, має міфологічний компонент. Беручи до уваги погляди М. М. Бахтіна, слід зазначити, що свято важко обмежити сферою дозвілля, оскільки воно «не

піддається ніякому утилітарному осмисленню» і є «тимчасовим виходом в утопічний світ» [3].

Свята стали неодмінною частиною музейного життя, оскільки вони якнайкраще характеризують особливості будь-якої традиційної культури і, до того ж, є подією, яка часто привертає увагу публіки до музею. Форма свята застосовується як в музеях-будівлях (дитячі та сімейні свята), так і в музеях під відкритим небом й екомузеях.

Вивчаючи свята в екомузеях, відзначимо, що вони можуть виступати як продовження традиційних звичаїв, пов'язаних з літургійним або сільськогосподарським циклом, так і новими формами, що дозволяють поглибити знання про життя регіону, його традиції та обряди. Національний музей народної архітектури та побуту України проводить більше двадцяти свят на сезон, включаючи релігійні та народні святкування. Одним із наймасовіших є святкування Купала, що вражає своєю великою кількістю обрядів та старовинних звичаїв. У 2016 р. це свято в Пирогові зібрало сотні прихильників народних традицій [11].

«Нові свята» представляють складний соціокультурний феномен, який дослідники визнають як вторинну форму культури [7]. Їх появу пов'язують з урбанізаційними процесами, що акцентують увагу на «видовищності» [15]. Прикладом таких свят може бути свято меду в екомузеї регіону Ренн в Бретані, де учасникам демонструють процес збирання меду та вводять у секрети цього ремесла. У Бамберзі (Німеччина) існує «нове свято» Зандкерва, пов'язане з традиціями пивоваріння, але не є традиційним святом. Свято українського хліба, де можна дізнатись про технологію обробки поля, відвідати виставку хліборобських інструментів та взяти участь у давньому обряді «зажинок», також здобуло популярність [11].

Музейні свята вирізняються тим, що в сучасному світі вони часто втрачають традиційне призначення і набувають розважально-освітніх аспектів.

Через те учасники таких заходів часто не мають уявлення про історію виникнення свята. Таким чином, музейні свята виступають як інструменти для привертання відвідувачів до музею, збереження традицій проведення свят, освіти та залучення молодого покоління до фольклорно-етнографічної спадщини країни.

Одним із захоплюючих методів музейної репрезентації культури є демонстрація ремісничого виробництва. За висловами К. Крайлінгера, цей метод широко визнаний та популярний у музейній практиці, даючи живе уявлення про ремісничу роботу. Глядачі та слухачі отримують можливість взяти участь у виробництві відомих продуктів, розкриваючи складність робочих процесів, майстерність, використані матеріали та інструменти [17]. Подібні демонстрації ремісничого виробництва є давнім методом репрезентації процесів культури в музеях [6] і успішно використовуються як у історичних та етнографічних музеях, так і у музеях під відкритим небом.

Прикладом такого підходу може слугувати програма Е-літньої академії гончарства, запущена в Опішному – столиці українського гончарства. Учасники отримують можливість вивчати виготовлення глиняних виробів (горщики тощо) [1].

Музеї під відкритим небом використовують різні стратегії для організації демонстрацій ремісничого виробництва. Однією з таких стратегій є створення або перенесення ремісничої майстерні на територію музею, яка працює на постійній основі, а виготовлені вироби можуть бути придбані в музейному магазині. Іншою стратегією є проведення презентацій ремісничих професій у певні дні або періодично протягом року.

У зв'язку з демонстрацією ремесла виникає значна кількість складних аспектів на музейно-педагогічному рівні, пов'язаних із дидактичними цілями та методами показів. Питання виникають стосовно необхідності коментарів під час демонстрації, чи можуть відвідувачі просто спостерігати за роботою носія

традиції. Якщо коментарі необхідні, то хто має їх здійснювати: сам носій традиції, що має відмінне розуміння свого ремесла, чи музейний педагог, який володіє (досконало) дидактичними та музейно-педагогічними методами?

Гра, так само як і свято, може розглядатися з двох позицій: як об'єкт збереження традиції та як інструмент музейної презентації. У першому випадку гра стає елементом традиційної або нетрадиційної культури, що потребує збереження та відтворення. У другому вона стає ефективним педагогічним методом, застосовуваним як до матеріальної, так і до нематеріальної спадщини. Наприклад, у Сарненському історико-етнографічному музеї проводиться етномініфест «Троєцькі забави», де для різних вікових груп розроблені комплекси старовинних сільських ігор. Гра відбувається поза межами музею, на сільському подвір'ї або в традиційних місцях зустрічі сільської дітвори (Левенець).

Використання ігор у музейно-педагогічній діяльності є об'єктом досліджень, зокрема у контексті їх використання у презентації сучасного мистецтва [16]. Наприклад, Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків у Києві запропонував дітям та їх батькам цікаву музейну гру під назвою «Шукачі в музеї». Ця гра спрямована на розвиток уваги та спостережливості, навичок розрізнення деталей та впізнавання символів. Після знаходження експонату дитина ставить позначку на карті, а після завершення завдань отримує винагороду від співробітника (див. [10]).

Існує серйозна проблема, яка на даному етапі розвитку музеології як наукової дисципліни повною мірою вирішена бути не може. З одного боку, як показує аналіз використання форм та методів збереження НКС у музеї, багато аналогічних форм і методів можуть бути плідно використані інституціями, що не мають прямого відношення до музею. У даному контексті слід вказати, наприклад, на активне використання елементів нематеріальної спадщини в рамках освітнього процесу молодшої, середньої та вищої школи в різних

країнах світу. З іншого боку, використання аналогічних методів і форм у рамках музею та інших соціально-культурних інститутів, зрозуміло, не є тотожним, оскільки в ряді випадків музей володіє більш широкими і ефективними механізмами трансляції відповідних мов. Таким чином, мова йде про осмислення не тільки музейних форм і методів у процесі збереження і презентації нематеріальної культурної спадщини саме в музеї.

Можливо, з теоретичної точки зору мова тут може йти про дві протилежні тенденції, які будуть осмислені лише через певний час. Перша тенденція визначається зрощенням музейної інституції з іншими соціокультурними установами. Це злиття може виявитися у використанні музеями форм і методів, що характерні для інших установ, або у партнерстві з різними інститутами (наприклад, організація музейних свят за участю театрів, ремісничих або виробничих підприємств, освітніх установ, музичних шкіл тощо). У цьому випадку відбувається розмиття інституційних меж, оскільки для відвідувача не є визначальним питання інституційної приналежності конкретної форми чи методу. Таким чином, музеологія як наукова галузь стикається зі складним завданням вивчення динаміки класичної реалізації музейності, що історично отримала назву «музей».

Друга тенденція може бути пов'язана із жорстким визначенням межі між музейною інституцією та іншими установами, між традиційними музейними та немuseumними методами та формами роботи. У цьому випадку мова йде, можливо, не стільки про музейну проблематику, скільки про управлінські та маркетингові аспекти у галузі культури.

Висновки. Отже, музеї відіграють важливу роль у збереженні та презентації нематеріальної культурної спадщини. Музеї виконують функцію не лише експозиційних площ, а й активних центрів вивчення та популяризації унікальних аспектів культури. Результатом музейної практики є застосування різних форм роботи, спрямованих на збереження нематеріальної культурної

спадщини. Музеї впроваджують інноваційні технології, такі як віртуальні експозиції та цифрові платформи, що розширюють можливості збереження та доступу до нематеріальних артефактів. Крім того, музеї активно взаємодіють з громадськістю, створюючи різноманітні формати для залучення аудиторії та сприяння участі спільнот у збереженні та популяризації культурних традицій (майстер-класи, гуртки, музика, концерти, театралізація, гра, музейні свята тощо). Такі заходи створюють не лише простір для збереження, а й підвищують усвідомленість громадськості щодо важливості нематеріальної культурної спадщини, що відкриває перспективи для подальших досліджень та розвитку музейної сфери в цьому напрямку.

Список використаних джерел та літератури

1. Абисова М. А. Комунікативний потенціал культурних відмінностей в інформаційному суспільстві. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія. 2018. Вип. 1 (27). С. 39-43.
2. Банах В. М. Нова музеологія та актуалізація нематеріальної культурної спадщини. *Тези III-ї міжнар. наук.-практ. конф. «Історико-культурна спадщина в еру глобалізації: теорет. та прикладні аспекти»* / уклад. А. Л. Нагірняк. Львів, 2016. С. 3-6.
3. Бахтін М. М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. *У кн.: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* / Львів. держ. ун-т ім. Івана Франка. Центр гуманіт. дослідж., Наук. т-во ім. Шевченка; за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 308-318.
4. Брич М. Т. Музеєфікація пам'яток архітектури та містобудування як засіб збереження історико-культурної спадщини. *Historical and cultural studies*. 2015. Vol. 2, Num. 1. С. 31-35.
5. Вербицька П. В. Соціокультурна роль музею у контексті музейної комунікації. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. Вип. 5: На пошану професора М. Б. Петрова. С. 225-232.
6. Дичковський С. І. Туристична діяльність скансенів у системі актуалізації ресурсів нематеріальної культурної спадщини. *Культура і сучасність*. 2020. № 1. С. 17-26.
7. Іваннікова Л. Народна творчість у боротьбі за українську державу: тяглість традиції на межі тисячоліть. *Народознавчі зошити*. 2022. № 2 (164). С. 267-280.

8. Левенець А. Музей як соціальний продукт. URL: <https://library.vn.ua/downloads/kultura-i-mistecztvo.pdf#page=224>
9. Музей елементів нематеріальної культурної спадщини Одещини. URL: <http://oocuk.com.ua/nks/muzei>
10. Надольська В. Гейміфікація у музейному просторі. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16074/1/3nad.pdf>
11. Національний музей народної архітектури та побуту України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_музей_народної_архітектури_та_побуту_України
12. Новікова Г. Ю. Середовищний музей як феномен сучасних культурних індустрій: дис. на здобуття наук. ст. кандидата культурології за спеціальністю 26.00.05. Харків: Харківська державна академія культури, 2019. 236 с.
13. Сошніков А. О. Філософсько-концептуальне осмислення сутності музею як соціокультурної інституції в епоху постмодерну. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. 2017. Вип. 48 (1). С. 3-7.
14. У Музеї просто неба під Києвом стартує цикл вистав у старовинній хаті. URL: https://tvoemisto.tv/news/u_muzei_prosto_neba_pid_kyievom_startuie_tsykl_vystav_u_starovynniy_hati_150022.html
15. Федотова О. Шляхи збереження традиційної святково-обрядової культури в сучасній Україні. URL: https://www.cultura.kh.ua/images/stories/_2021.pdf#page=279
16. Чибирак С. Використання методу театралізації в експозиційно-виставковій роботі Волинського краєзнавчого музею. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 7. С. 172-176.
17. Kreiling K. Handwerkvorführungen – Zerstörung als didaktische Aufgabe. *Museumskunde*. 1989. № 54. S. 8-15.
18. Pinna G. Intangible cultural Heritage and museums. *ICOM News*. 2003. Vol. 56, n. 4. S. 3-5.
19. Waidacher F. Handbuch der allgemeinen Muséologie. Wien [ua]: Böhlau Verlag, 1996. 792 S.

References

1. Abysova, M. A. (2018). Komunikatyvnyi potentsial kulturnykh vidminnostei v informatsiinomu suspilstvi [Communicative potential of cultural differences in the information society]. *Visnyk Natsionalnoho aviatyynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia*, issue 1 (27), pp. 39-43 [In Ukrainian].
2. Banakh, V. M. (2016). Nova muzeolohiia ta aktualizatsiia nematerialnoi kulturnoi spadshchyny [New museology and actualisation of intangible cultural

heritage]. *Tezy III-yi mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Istoryko-kulturna spadshchyna v eru hlobalizatsii: teoret. ta prykladni aspekty»*. Lviv, pp. 3-6 [In Ukrainian].

3. Bakhtin, M. M. (1996). Vyslovliuvannia yak odynytsia movlennievoho spilkuvannia [Utterance as a unit of speech communication]. *In book: Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky XX st.* Lviv, pp. 308-318 [In Ukrainian].

4. Brych, M. T. (2015). Muzeifikatsiia pamiatok arkhitektury ta mistobuduvannia yak zasib zberezhenia istoryko-kulturnoi spadshchyny [Museification of architectural and urban monuments as a means of preserving historical and cultural heritage]. *Historical and cultural studies*, 2015. Vol. 2, Num. 1, pp. 31-35 [In Ukrainian].

5. Verbytska, P. V. (2016). Sotsiokulturna rol muzeiu u konteksti muzeinoi komunikatsii [The socio-cultural role of the museum in the context of museum communication]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Istorychni nauky*, issue 5, pp. 225-232 [In Ukrainian].

6. Dychkovskyi, S. I. (2020). Turystychna diialnist skanseniv u systemi aktualizatsii resursiv nematerialnoi kulturnoi spadshchyny [Tourist activity of skansen in the system of actualisation of intangible cultural heritage resources]. *Kultura i suchasnist*, no. 1, pp. 17-26 [In Ukrainian].

7. Ivannikova, L. (2022). Narodna tvorchist u borotbi za ukrainsku derzhavu: tiahlist tradytsii na mezhi tysiacholit [Folk Art in the Struggle for the Ukrainian State: Continuity of Tradition at the Turn of the Millennium]. *Narodoznavchi zoshyty*, no. 2 (164), pp. 267-280 [In Ukrainian].

8. Levenets, A. Muzei yak sotsialnyi produkt [Museum as a social product]. URL: <https://library.vn.ua/downloads/kultura-i-misteczstvo.pdf#page=224> [In Ukrainian].

9. Muzei elementiv nematerialnoi kulturnoi spadshchyny Odeschchyny [Museum of Elements of Intangible Cultural Heritage of Odesa Region]. URL: <http://oocuk.com.ua/nks/muzey> [In Ukrainian].

10. Nadolska, V. Heimifikatsiia u muzeinomu prostori [Gamification in the museum space]. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16074/1/3nad.pdf> [In Ukrainian].

11. Natsionalnyi muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Ukrainy [National Museum of Folk Architecture and Life of Ukraine]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_музей_народної_архітектури_та_побуту_України [In Ukrainian].

12. Novikova, H. Yu. (2019). Seredovyshchnyi muzei yak fenomen suchasnykh kulturnykh industrii [The environmental museum as a phenomenon of contemporary cultural industries]. Candidate's thesis. Kharkiv [In Ukrainian].

13. Soshnikov, A. O. (2017). Filosofska-kontseptualne osmyslennia sutnosti muzeiu yak sotsiokulturnoi instytutsii v epokhu postmodernu [Philosophical and Conceptual Understanding of the Essence of the Museum as a Socio-Cultural

Institution in the Postmodern Era]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Filosofiia*, issue 48 (1), pp. 3-7 [In Ukrainian].

14. U Muzei prosto neba pid Kyievom startuie tsykl vystav u starovynnii khati [The Open Museum near Kyiv launches a series of performances in an old hut]. URL: https://tvoemisto.tv/news/u_muzei_prosto_neba_pid_kyievom_startuie_tsykl_vystav_u_starovynniy_hati_150022.html [In Ukrainian].

15. Fedotova, O. Shliakhy zberezhenia tradytsiinoi sviatkovo-obriadovoi kultury v suchasni Ukraini [Ways to preserve traditional festive and ceremonial culture in modern Ukraine]. URL: https://www.cultura.kh.ua/images/stories/_2021.pdf#page=279 [In Ukrainian].

16. Chybyrak, S. (2019). Vykorystannia metodu teatralizatsii v ekspozytsiino-vystavkovii roboti Volynskoho kraieznavchoho muzeiu [The use of the theatricalisation method in the exposition and exhibition work of the Volyn Museum of Local Lore]. *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, no. 7, pp. 172-176 [In Ukrainian].

17. Kreilinger, K. (1989). Handwerkvorführungen – Zerstörung als didaktische Aufgabe. *Museumskunde*, no. 54, pp. 8-15 [In German].

18. Pinna, G. (2003). Intangible cultural Heritage and museums. *ICOM News*, vol. 56, no. 4, pp. 3-5 [In English].

19. Waidacher, F. (1996). *Handbuch der allgemeinen Muséologie*. Wien [ua]: Böhlau Verlag [In German].

Рецензенти:

І. О. Демуз, д. і. н., проф.;

С. С. Падалка, д. і. н., проф.

Надійшла до редакції: 24.02.2024 р.